

Lisabonská strategie zvyšování konkurenceschopnosti EU z let 2000-2010: priority, cíle a opatření

PhDr. Jiří Malý, Ph.D.

ředitel Institutu evropské integrace, NEWTON College, a. s.

Vědeckopopularizační seminář
**Vyhodnocení Lisabonské strategie:
vliv na konkurenceschopnost EU a členských států**

Brno, 6. května 2011

Tento seminář je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Hodnocení konkurenceschopnosti ekonomik

Hodnocení konkurenceschopnosti národních ekonomik

- prováděno ekonomickými institucemi, vládami i mezinárodními organizacemi
- na základě vyhodnocování různých kritérií konkurenceschopnosti jsou sestavována pořadí či žebříčky konkurenceschopnosti států
 - dílčí pořadí (žebříčky) konkurenceschopnosti
 - souhrnná pořadí (žebříčky) konkurenceschopnosti
- jednotlivé země usilují o dosažení co nejvyšší konkurenceschopnosti, o co nejlepší umístění v žebříčkách konkurenceschopnosti
- konkurenceschopnost je sledována také na úrovni světových regionů nebo integračních seskupení typu EU
- 2000 – Evropská unie přijala **Lisabonskou strategii**
 - první desetiletá strategie zvyšování konkurenceschopnosti EU a jejích členských zemí
- 2010 – Evropská unie přijala **strategii Evropa 2020**
 - nová desetiletá strategie zvyšování konkurenceschopnosti EU a jejích členských zemí

Hodnocení konkurenceschopnosti ekonomik

Do 70. let minulého století – používání pojmu konkurenceschopnost výlučně na podnikové úrovni

- konkurenceschopný podnik
 - dosahuje růstu svých výsledků, udržuje či zvyšuje svůj podíl na trhu
 - udržuje svou finanční stabilitu a plní své závazky (vůči akcionářům, zaměstnancům, dodavatelům, bankám, státu)
- zdroje konkurenceschopnosti podniku
 - ceny – nižší náklady a nižší ceny oproti konkurenci
 - kvalita – vyšší kvalita oproti konkurenci
 - postavení na trhu – schopnost podniku ovlivňovat podmínky uplatnění svých produktů na trhu (tržní síla, monopolní postavení)
- při ztrátě své konkurenceschopnosti podnik opustí trh

Od 80. let minulého století – přesun pojmu konkurenceschopnost na úroveň národního státu, národní ekonomiky

- sledování a hodnocení konkurenceschopnosti států se výrazně rozvíjí od 90. let minulého století

Hodnocení konkurenceschopnosti ekonomik

Konkurenceschopnost národního státu, národní ekonomiky

- předmět ekonomického výzkumu
- předmět hospodářské politiky

Zdůvodnění přesunu sledování a hodnocení konkurenceschopnosti

z úrovně podniků na úroveň národních států, národních ekonomik, světových regionů či integračních seskupení

- *„Někteří vědci tvrdí, že soutěžit nemají státy, nýbrž podniky. Není pochybnosti o tom, že konkurenceschopné podniky jsou hlavním motorem konkurenceschopnosti země. Ale za posledních dvacet let vzrostla ekonomická odpovědnost vlád – ať již k lepšímu, či horšímu – do té míry, že je prostě nemožné ignorovat vliv, který mají státy na moderní ekonomiky. Státy mění prostředí, v nichž podniky působí, a ovlivňují tak jejich konkurenceschopnost. Významná část konkurenceschopnosti určitých zemí dnes plyne z agresivních incentivních politik, uskutečňovaných s cílem přilákání zahraničních investorů...“*

Stéphane Garelli, ředitel projektu IMD World Competitiveness
Yearbook, 2001

Hodnocení konkurenceschopnosti ekonomik

Konkurenceschopnost národního státu, národní ekonomiky

- schopnost jednotlivých národních ekonomik prosadit se na globálním trhu v konkurenci s ostatními národními státy
- schopnost národních států přitáhnout zahraniční investice
- schopnost národních států vytvořit podmínky pro příchod zahraničních, resp. nadnárodních firem do domácí ekonomiky
- schopnost národních států vytvořit podmínky pro udržení, resp. zabránění odchodu firem na domácím trhu již působících
- ochota a schopnost národních států uplatňovat hospodářské politiky příznivé pro fungování firem a zvyšování technologické náročnosti jejich produkce

Hodnocení konkurenceschopnosti ekonomik

USA – 80. léta

- nižší produktivita výrobních faktorů a riziko technologické mezery ve vztahu k Japonsku
- obavy ze ztráty konkurenceschopnosti USA vůči Japonsku
 - analýzy konkurenceschopnosti ekonomiky USA
 - snahy o zvyšování konkurenceschopnosti americké ekonomiky

USA – 90. léta

- *„Každá země se podobá velké korporaci soutěžící na globálním trhu.“*

Bill Clinton, prezident USA
- *„Konkurenceschopnost je naše schopnost produkovat zboží a služby, které jsou schopny úspěšně projít testem mezinárodní konkurence, přičemž se naši občané budou moci těšit z rostoucí a dlouhodobě udržitelné životní úrovně.“*

Laura D’Andrea Tyson, předsedkyně Rady ekonomických poradců
prezidenta USA Billa Clintona: Who’s Bashing Whom, 1992

Hodnocení konkurenceschopnosti ekonomik

Evropská společenství – 80. léta

- obavy ze ztráty konkurenceschopnosti ES vůči USA a Japonsku
- 1985 – založení programu EUREKA
 - reakce na technologickou mezeru západní Evropy vůči USA a Japonsku

Evropská unie – 90. léta

- 1993 – kodaňský summit EU
- nedostatečná konkurenceschopnost EU ve vztahu k USA a Japonsku
 - způsobuje vysokou nezaměstnanost v zemích EU
 - řešení – zvýšení investic do infrastruktury a špičkových technologií

Evropská unie – nové tisíciletí

- Lisabonská strategie – strategie konkurenceschopnosti pro všechny země EU na období 2000-2010
- strategie Evropa 2020 – strategie konkurenceschopnosti pro všechny země EU na období 2010-2020
- Pakt euro plus – posilování konkurenceschopnosti a konvergence ekonomik zemí eurozóny a dalších členů EU (nepřipojily se Česká republika, Maďarsko, Švédsko a Velká Británie), přijat v roce 2011

Hodnocení konkurenceschopnosti ekonomik

Multikriteriální hodnocení konkurenceschopnosti národních ekonomik

- národní ekonomiky jsou vyhodnocovány na základě širokého spektra dílčích kritérií konkurenceschopnosti
 - tvrdá kritéria – statistická data za každou sledovanou zemi
 - měkká kritéria – hodnocení sledovaných zemí prostřednictvím výpovědí respondentů
- hodnocení ekonomiky na základě každého dílčího kritéria → pořadí, umístění ekonomiky podle tohoto kritéria
 - dílčí pořadí (žebříčky) konkurenceschopnosti států
- agregace hodnocení ekonomik podle dílčích kritérií
 - souhrnná pořadí (žebříčky) konkurenceschopnosti států
- informace obsažené v dílčích i souhrnných žebříčcích konkurenceschopnosti států slouží:
 - vládám států jako vodítka při realizaci hospodářské politiky
 - investorům jako podklad při alokaci jejich investic
 - nadnárodním institucím a integračním seskupením jako východisko pro hospodářskopolitická doporučení národním státům

Hodnocení konkurenceschopnosti ekonomik

Multikriteriální hodnocení konkurenceschopnosti národních ekonomik

Nejznámější hodnocení konkurenceschopnosti států

- Global Competitiveness Report
 - vydavatel – World Economic Forum (WEF)
 - souhrnný žebříček – Global Competitiveness Index
- IMD World Competitiveness Yearbook
 - vydavatel – International Institute for Management Development (IMD)
 - souhrnný žebříček – World Competitiveness Scoreboard

V čase se zvyšoval počet hodnocených zemí i vyhodnocovaných kritérií konkurenceschopnosti

- 1979
 - první hodnocení konkurenceschopnosti států podle World Economic Forum – hodnoceno pouze 16 evropských zemí
- 2010
 - World Economic Forum posuzovalo 139 zemí na základě 112 kritérií
 - IMD hodnotil 58 zemí na základě 327 kritérií

Hodnocení konkurenceschopnosti ekonomik

Multikriteriální hodnocení konkurenceschopnosti národních ekonomik

- Národní státy nemohou multikriteriální hodnocení konkurenceschopnosti ignorovat
- Umístění země v dílčích i souhrnných žebříčcích konkurenceschopnosti je významné – je vizitkou její pověsti, kredibility, vstřícnosti k podnikatelskému sektoru či k zahraničním investorům
- To vede k soutěži mezi národními státy o co nejlepší umístění v žebříčcích konkurenceschopnosti, tedy o co nejvyšší konkurenceschopnost, a to i v rámci integračních seskupení typu EU
- V současné době se vedou odborné diskuse o tom, jestli soutěžení států o co nejvyšší konkurenceschopnost v rámci EU vede spíše k pozitivním výsledkům v podobě celkového zvyšování konkurenceschopnosti EU, nebo spíše ke zvětšování rozdílů mezi státy uvnitř EU, a tedy k oslabování vazeb mezi členy integračního seskupení
- Rovněž se vedou diskuse o různých cestách ke zvyšování konkurenceschopnosti členských zemí EU a o jejich důsledcích pro postavení zemí EU v evropské a světové ekonomice a pro posilování konvergenčních, nebo naopak divergenčních tendencí mezi nimi

Lisabonská strategie (2000)

Lisabonská strategie (původní verze z roku 2000)

Hodnocení ekonomiky Evropské unie

Silné stránky ekonomiky EU:

- nejlepší makroekonomický výhled za poslední generaci
- na stabilitu orientovaná měnová a fiskální politika, mzdová zdrženlivost
- nízká inflace a úrokové sazby, výrazná redukce rozpočtových deficitů
- úspěšný start jednotné měny euro, téměř dokončený vnitřní trh EU
- dobře vzdělaná pracovní síla, propracovaný systém sociální ochrany

Slabé stránky ekonomiky EU:

- 15 milionů nezaměstnaných v EU
- nízká míra zaměstnanosti, nedostatečné zapojení žen a starších osob do trhů práce
- dlouhodobá strukturální nezaměstnanost, regionálně vysoká nezaměstnanost v některých oblastech EU
- nedostatečná rozvinutost sektoru služeb, zejména v oblasti informačních a komunikačních technologií, nedostatečné znalosti části obyvatelstva v této oblasti

Převaha silných stránek nad slabými, k pokračování příznivého ekonomického vývoje nutno odstranit slabé stránky

Lisabonská strategie (2000)

Lisabonská strategie (původní verze z roku 2000)

Základní cíl:

- učinit z EU do roku 2010 nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější ekonomiku světa založenou na znalostech, schopnou dosahovat udržitelného ekonomického růstu, vytvářet početnější a lepší pracovní místa a zajišťovat větší sociální soudržnost

Priority:

- připravovat se na přechod k ekonomice a společnosti založené na znalostech prostřednictvím lepších politik na podporu výzkumu, vývoje a inovací, strukturálních reforem podporujících konkurenceschopnost a dotvořením vnitřního trhu
- modernizovat evropský sociální model, investovat do lidských zdrojů a bojovat proti vyloučením, zvýšit v EU celkovou míru zaměstnanosti z počátečních 62 % k 70 % v roce 2010 a míru zaměstnanosti žen z počátečních 53 % na více než 60 % v roce 2010
- vhodným mixem hospodářských politik udržovat příznivý ekonomický výhled a možnost dosahování budoucího ekonomického růstu

Základní cíl je velmi ambiciózní, vychází z tehdejšího příznivého výhledu evropských ekonomik

Lisabonská strategie (2000)

Lisabonská strategie (původní verze z roku 2000)

Opatření k dosažení základního cíle a priorit

➤ rozčleněna do 10 hlavních oblastí:

- Informační společnost pro všechny
- Vytvoření Evropského výzkumného prostoru
- Vytvoření příznivého prostředí pro vznik a rozvoj inovativních podniků, zejména malých a středních podniků
- Ekonomické reformy k dokončení plně funkčního vnitřního trhu
- Efektivní a integrované finanční trhy
- Koordinace makroekonomických politik: fiskální konsolidace, kvalita a udržitelnost veřejných financí
- Vzdělání a odborná příprava pro život a práci ve znalostní společnosti
- Početnější a lepší pracovní místa pro Evropu: rozvoj aktivní politiky zaměstnanosti
- Modernizace sociální ochrany
- Podpora sociálního začleňování

Lisabonská strategie (2005)

Lisabonská strategie (revidovaná verze z roku 2005)

- revize v roce 2005 reagovala na nedostatečný pokrok při plnění původní Lisabonské strategie z roku 2000

Hodnocení ekonomiky Evropské unie

Silné stránky ekonomiky EU:

- dosažená vysoká úroveň ekonomické vyspělosti, jednotná měna
- participační sociální model, schopnost jít po cestě k udržitelnému rozvoji
- rozvinutá vědecká základna, existence dynamických, inovativních a velmi konkurenceschopných společností na evropském trhu
- možnost jednat společně v integrovaném celku

Slabé stránky ekonomiky EU:

- situace na trzích práce
- oblast informačních a komunikačních technologií
- zpomalení růstu produktivity v EU, zhoršující se ukazatele ekonomického růstu v EU v porovnání s jejími hospodářskými partnery
- nedostatečné investice do výzkumu, vývoje a inovací v EU
- vnější rizika vyplývající z nejistot v globální ekonomice

Zúžení výčtu silných stránek, rozšíření výčtu slabých stránek v porovnání s původní Lisabonskou strategií, ekonomický výhled EU již není mezi silnými stránkami

Lisabonská strategie (2005)

Lisabonská strategie (revidovaná verze z roku 2005)

Základní cíl:

- dosáhnout vyššího a trvalého ekonomického růstu a vytvářet početnější a lepší pracovní místa

Priority:

- zvýšit přitažlivost EU pro investory a pracovníky
- podporovat znalosti, výzkum, vývoj a inovace, aby byly motorem evropského ekonomického růstu, zvýšit výdaje na výzkum a vývoj v EU na 3 % HDP do roku 2010
- vytvářet prostředí, které podnikům umožní generovat početnější a lepší pracovní místa

Důraz je kladen na ekonomický růst jako základ

- k dosažení širších cílů v sociální oblasti a v oblasti životního prostředí
- k dosažení prosperity, plné zaměstnanosti a sociální spravedlnosti
- k udržení a zlepšení postavení EU ve světě a schopnosti Unie mobilizovat zdroje, které jí umožní čelit množství různých globálních problémů

Základní cíl je zřetelně méně ambiciózní než v původní Lisabonské strategii

Lisabonská strategie (2005)

Lisabonská strategie (revidovaná verze z roku 2005)

Opatření k dosažení základního cíle a priorit

➤ rozčleněna do 3 hlavních oblastí:

- Přitažlivější Evropa pro investory a pracovníky
- Znalosti a inovace: cesta k růstu
- Vytváření většího počtu a lepších pracovních míst

Od Lisabonské strategie ke strategii Evropa 2020

Vliv realizace Lisabonské strategie na formulaci nové strategie Evropa 2020

- nepodařilo se dosáhnout hlavních cílů Lisabonské strategie
- řada cílů a opatření Lisabonské strategie byla ve shodné či modifikované podobě přenesena do nové strategie Evropa 2020 (např. podpora výzkumu, vývoje, inovací a vzdělávání, podpora vysoké zaměstnanosti a sociálního začleňování, důraz na koordinaci makroekonomických politik, fiskální konsolidaci a udržitelnost veřejných financí)
- některé cíle a opatření Lisabonské strategie, které se ukázaly jako sporné nebo rizikové, se v nové strategii Evropa 2020 neobjevují (např. důraz na co nejrychlejší ekonomický růst, liberalizace finančního trhu)

Děkuji za pozornost